

پیش‌بینی هوش معنوی دانشجویان از روی صفات شخصیتی آنها

حسین زارع^۱، احمد پدram^۲، الهه شیروانیان^۳

چکیده

زمینه و هدف: هوش معنوی نوعی هوش غایی است که مسایل معنایی و ارزشی را نشان داده، مسایل مرتبط با آن را حل می‌کند. هدف پژوهش حاضر این است که آیا می‌توان بین ویژگی‌های شخصیتی و هوش معنوی در گروهی از دانشجویان دانشگاه اصفهان به یک رابطه آماری دست یافت.

مواد و روش‌ها: این مطالعه توصیفی-تحلیلی به روش همبستگی در سال تحصیلی ۱۳۹۰-۱۳۸۹ انجام شد. نمونه پژوهش ۲۸۴ نفر از دانشجویان کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری دانشگاه اصفهان (۱۳۰ مرد و ۱۵۴ زن) بودند که با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی انتخاب شدند و با استفاده از پرسش‌نامه شخصیتی نئو و مقیاس هوش معنوی مورد ارزیابی قرار گرفتند. داده‌های پژوهش با روش‌های آماری توصیفی، ضریب همبستگی Pearson و رگرسیون تجزیه و تحلیل شدند.

یافته‌ها: از بین پنج عامل شخصیت، روان‌آزرده‌گرایی با هوش معنوی همبستگی منفی ($P < 0/001$) و متغیرهای برون‌گرایی، توافق‌جویی و وجدانی بودن با هوش معنوی همبستگی مثبت ($P < 0/001$) داشتند. همچنین برون‌گرایی، توافق‌جویی و وجدانی بودن با هوش معنوی همبستگی چندگانه داشتند ($F = 16/63$).

نتیجه‌گیری: این مطالعه نشان دهنده نقش ویژگی‌های شخصیتی در هوش معنوی دانشجویان است. از پنج عامل بزرگ شخصیت متغیرهای برون‌گرایی، توافق‌جویی و بیش از همه وجدانی بودن پیش‌بینی‌کننده هوش معنوی است. بنابراین ارزیابی و توجه به ویژگی‌های شخصیتی به عنوان یک عامل پیش‌بینی‌کننده در افزایش هوش معنوی ضروری به نظر می‌رسد.

واژه‌های کلیدی: روان‌آزرده‌گرایی، برون‌گرایی، باز بودن به تجربه، توافق‌جویی، وجدانی بودن، هوش معنوی، جنسیت، دانشجو، صفت شخصیت.

نوع مقاله: پژوهشی

دریافت مقاله: ۹۰/۴/۴

پذیرش مقاله: ۹۰/۱۰/۴

مقدمه

در دو دهه اخیر روان‌شناسی دین و مطالعه موضوعات مفهومی، به طور فزاینده‌ای مورد توجه روان‌شناسان قرار گرفته است. بیشترین مطالعات صورت گرفته در حوزه

در سال‌های اخیر مفهوم هوش، تنها به عنوان یک توانایی شناختی در نظر گرفته نمی‌شود، بلکه حوزه‌های دیگری مانند هوش هیجانی، هوش طبیعی، هوش وجودی و هوش معنوی

۱- دانشیار، گروه روان‌شناسی، عضو هیأت علمی، دانشگاه پیام نور تهران، تهران، ایران.

۲- دانشجوی دکتری، گروه روان‌شناسی، دانشگاه پیام نور تهران، مدیر مسؤول مرکز مشاوره اسپادانا، اصفهان، ایران. (نویسنده مسؤول)

Email: ahmad_pedram1335@yahoo.com

۳- کارشناسی ارشد، گروه روان‌شناسی بالینی، دانشگاه شهید چمران اهواز، روان‌شناس مرکز مشاوره اسپادانا، اصفهان، ایران.

بخش را "منطقه خدا" می‌نامند، زیرا با تحریک مصنوعی آن موضوع‌های معنوی، مانند دیدار با خدا، گفتگوی دینی، از خودگذشتگی، فداکاری، انسان دوستی و مانند این‌ها پدیدار می‌شود، بنابراین می‌توان معتقد به وجود هوش معنوی در انسان بود (۹-۱۱).

Vaughan معتقد است که هوش معنوی، یکی از انواع هوش‌های چندگانه است که به طور مستقل می‌تواند رشد و توسعه یابد. هوش معنوی نیازمند شیوه‌های مختلف شناخت و وحدت زندگی درونی ذهن و روح با زندگی در دنیای هستی است. هوش معنوی می‌تواند به وسیله تلاش، جستجو و تمرین پرورش یابد. انسان برای کسب قدرت تشخیص در تصمیم‌گیری‌هایی که به رشد سلامت نفس و روان کمک می‌کند، نیازمند هوش معنوی است (۱۲). McSherry و همکاران تأکید می‌کنند که هوش معنوی زیربنای باورهای فرد است که سبب اثرگذاری بر عملکرد وی می‌شود، به گونه‌ای که شکل واقعی زندگی را قالب‌بندی می‌کند. هوش معنوی باعث افزایش قدرت انعطاف‌پذیری و خودآگاهی انسان شده است؛ به طوری که در برابر مشکلات و سختی‌های زندگی، بردباری و صبوری بیشتری دارند. در واقع، هوش معنوی ظرفیتی برای الهام است و با شهود و نگرش کل نگر به جهان هستی، در جستجوی پاسخی برای پرسش‌های بنیادی زندگی و نقد سنت‌ها و آداب و رسوم می‌باشد (۱۳).

مؤلفه‌های هوش معنوی: Emmons هوش معنوی را شامل ۵ مؤلفه دانست:

- ۱- ظرفیت برای تعالی
 - ۲- توانایی برای تجربه حالت‌های هشیاری عمیق
 - ۳- توانایی برای خدایی کردن و تقدس بخشیدن به امور روزانه
 - ۴- توانایی برای سود کردن از منابع معنوی برای حل مسایل
 - ۵- ظرفیت پرهیزکاری (تقوی داشتن، گذشت، فداکاری و مانند این‌ها).
- Emmons اشاره می‌کند که برخی از ویژگی‌های

روان‌شناسان دین، تحقیقات مربوط به رابطه دین و معنویت با سلامت روان است. در اکثر این مطالعات یک رابطه مثبت بین باورهای دینی و معنویت با سلامت روان افراد یافت شده است (۶-۲).

پس از گسترش مفهوم هوش به سایر قلمروها، ظرفیت‌ها و توانایی‌های انسان و به خصوص مطرح شدن هوش هیجانی در روان‌شناسی، Emmons (به نقل از رجایی) اقدام به تدوین هوش معنوی نمود. Emmons گفت: "هوش معنوی مجموعه‌ای از توانایی‌ها برای بهره‌گیری از منابع دینی و مفهومی است. هوش معنوی سازه‌های هوش و معنویت را در یک سازه ترکیب نموده است؛ در حالی که معنویت جستجو برای یافتن عناصر مقدس، معنایی، هشیاری بالا، تعالی است، هوش معنوی شامل توانایی برای استفاده از چنین موضوعات است که می‌تواند کارکرد و سازگاری فرد را پیش‌بینی کند و منجر به تولید و نتایج ارزشمندی گردد" (۷).

هوش معنوی به زندگی درونی ذهن و ارتباط آن با هستی و وجود در جهان مربوط است. هوش معنوی توانایی فهمیدن عمیق سوالات معنوی و بینش درونی و از سطح‌های چندگانه هوش است. هوش معنوی هوشیاری کامل درونی، آگاهی عمیق از جسم، ماده، روان و معنویت است. هوش معنوی بیشتر توانایی ذهنی فردی است و به فرد، روابط بین فردی و روان مربوط است. نگرش آگاهی از خود، ارتباط با متعالی، دیگران، زمین و موجودات هستی است. مفهوم هوش معنوی دربردارنده نوعی سازگاری و رفتار حل مسأله است که بالاترین سطوح رشد را در حیطه‌های مختلف شناختی، اخلاقی، هیجانی، بین فردی و ... شامل می‌شود و فرد را در جهت هماهنگی با پدیده‌های اطرافشو دست‌یابی به یکپارچگی درونی و بیرونی یاری می‌نماید (۸).

مطالعات جدید عصب‌شناسان نشان می‌دهد، که برخی کنش‌های مغزی با تجربه‌های معنوی همراه است، به گونه‌ای که معنویت روی برخی از قسمت‌های مغز اثر می‌گذارد. یکی از این قسمت‌های مغز، بخش لب‌های گیجگاهی است که دقیقاً پشت ناحیه گیجگاهی قرار دارد و عصب‌شناسان، این

پژوهش‌های مختلف نشان داده‌اند که بین هوش معنوی و عوامل روان‌شناختی رابطه وجود دارد. عابدی و سرخی در تحقیقی با موضوع رابطه بین هوش معنوی و صفات شخصیتی (با استفاده از پرسش‌نامه ۵ عاملی) در جمعیت سنین ۵۰-۱۹ سال نشان دادند که بین هوش معنوی و روان‌نژندی رابطه منفی معنی‌دار وجود دارد. بین هوش معنوی و عامل‌های شخصیتی برون‌گرایی و با وجدان بودن رابطه معنی‌دار مثبت وجود دارد. بین هوش معنوی و انعطاف‌پذیری و دلپذیر بودن رابطه معنی‌دار وجود ندارد (۱۸). بوژمهرانی تحقیقی را با موضوع رابطه بین هوش معنوی و اختلالات شخصیت با استفاده از پرسش‌نامه میلیون و پرسش‌نامه هوش معنوی در بین ۱۱۰ نفر از مادران شهرستان علی آباد کتول انجام دادند. در این پژوهش مشخص شد که بین هوش معنوی با وابستگی به الکل و بدنمایی رابطه وجود دارد (۱۹). تحقیقات خارجی مرتبط با هوش معنوی بسیار زیاد است که به طور خلاصه به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که بین معنویت و هدف زندگی، رضایت از زندگی و سلامت، همبستگی وجود دارد (۲۰). Emmons در پژوهش خود نشان داد که افراد دارای جهت‌گیری معنوی هنگام مواجهه با جراحت به درمان بهتر پاسخ می‌دهند و به شکل مناسب‌تری با آسیب‌دیدگی کنار می‌آیند (۱۴). McDonald (به نقل از عبدالله‌زاده و همکاران) نیز در پژوهش خود دریافت افراد با هوش معنوی بالاتر افسردگی کمتر را تجربه می‌کنند (۲۱). با توجه به جدید بودن سازه هوش معنوی و نظریه‌هایی که در رابطه با این هوش وجود دارد و برای پیش‌برد شناخت از آن، مطالعه رابطه هوش معنوی با سازه‌های شناخته شده‌ای چون شخصیت می‌تواند بسیار مفید باشد و بینش ما را نسبت به روایی آن سازه افزایش دهد. از سوی دیگر، فهم هوش معنوی به عنوان بخشی از نظام گسترده‌تر شخصیت می‌تواند محققان را نسبت به این مسأله احساس کند که چه بخش‌هایی از شخصیت می‌تواند ارتباط داشته باشد و یا اثرات آن را تعدیل نماید. ساختار شخصیت بر اساس الگوهای مختلف تبیین شده است.

شخصیتی که اساس زیستی دارند، با معنویت و هوش معنوی رابطه دارند (۱۴). Zohar و Marshal (به نقل از Halama و Strizenec) مشخصات افرادی که دارای هوش معنوی بالا هستند، را این گونه ذکر کرده‌اند: این افراد انعطاف‌پذیر هستند، درجه بالایی هشیاری نسبت به خویشان را دارند، توانایی برای رویارویی با مشکلات و دردها و چیره شدن بر آن‌ها را دارند. همچنین الهام از طریق ارزش‌ها و بصیرت‌ها، اجتناب از بد کردن به دیگران، تفکر وحدت‌گرا، پی بردن به روابط بین اشیاء و پدیده‌های مختلف، جستجو برای پاسخ دادن به سؤال‌های اساسی، عدم وابستگی به دیگران و مقاومت در برابر شیوه‌ها و سنت‌های معمول جامعه از ویژگی‌های دیگر آن‌ها است (۱۵). هر چند که تحقیقات زیادی در حیطه رشد و تحول هوش معنوی صورت نگرفته است و نیازمند تحقیقات تجربی و کیفی است، ولی می‌توان گفت که استعداد این هوش در افراد مختلف متفاوت است و در اثر برخورد با محیط‌های غنی که سؤالات معنوی را بر می‌انگیزاند، به تدریج تحول یافته، شکل می‌گیرد (۸). Emmons معتقد است که هوش معنوی ممکن است در قالب‌های زیر مشاهده شود: صداقت، دلسوزی، توجه به تمام سطوح هشیاری، همدردی متقابل، وجود حس، مبنی بر این که نقش مهمی در یک کل وسیع‌تر دارد، بخشش و خیرخواهی معنوی و عملی، در جستجوی سازگاری و هم سطح شدن با طبیعت و کل هستی، راحت بودن در تنهایی، بدون داشتن احساس تنهایی (۱۴). Vagan و Nobel (به نقل از Nasel) معتقدند که مؤلفه‌های هشت گانه‌ای که نشان دهنده هوش معنوی رشد یافته هستند، عبارتند از درستی و صراحت، تمامیت، تواضع، مهربانی، سخاوت، تحمل، مقاومت و پایداری و تمایل به بر طرف کردن نیازهای دیگران (۱۶). در حقیقت، هوش معنوی مجموعه‌ای از فعالیت‌ها است که علاوه بر طافت و انعطاف‌پذیری در رفتار، سبب خودآگاهی و بینش عمیق فرد نسبت به زندگی و هدف‌دار نمودن آن می‌شود، به گونه‌ای که اهداف، فراتر از دنیای مادی ترسیم می‌شود (۱۷).

McCrae تهیه و منتشر شد. این پرسش‌نامه شامل ۶۰ ماده است که بر اساس تحلیل عاملی نمرات نئو که در سال ۱۹۸۶ اجرا شده بود، به دست آمده است (۲۲). در خصوص پایایی عوامل نئو نتایج چندین مطالعه حاکی از آن است که زیر مقیاس‌های نئو همسانی درونی خوبی دارند. Costa و McCrae ضریب Cronbach's alpha بین ۰/۶۸ (برای توافقی بودن) تا ۰/۸۶ (برای روان‌آزرده‌گرایی) را گزارش کرده‌اند (۲۲). پرسش‌نامه نئو در ایران توسط گروهی هنجاریابی شده است. اعتبار این پرسش‌نامه با استفاده از روش آزمون باز آزمون به فاصله ۳ ماه به ترتیب ۰/۸۳، ۰/۷۵، ۰/۸۰، ۰/۷۹ و ۰/۷۹ برای عوامل روان‌آزرده‌گرایی، توافق‌جویی، باز بودن نسبت به تجربه، برون‌گرایی و وجدانی بودن به دست آمده است (۲۳). همچنین در تحقیق ملازاده ضریب پایایی آزمون، آزمون مجدد در فاصله ۳۷ روز در مورد ۷۶ نفر از فرزندان شاهد به ترتیب ۰/۸۳، ۰/۷۸، ۰/۷۳، ۰/۷۹ و ۰/۸۵ برای روان‌آزرده‌گرایی، برون‌گرایی، گشودگی به تجربه، موافق بودن و با وجدان بودن گزارش شده است (۲۴).

۲) پرسش‌نامه هوش معنوی: این پرسش‌نامه شامل ۲۹ سؤال است که توسط عبداله‌زاده و همکاران ساخته و هنجاریابی شده است. پایایی پرسش‌نامه توسط عبداله‌زاده و همکاران به وسیله Cronbach's alpha ۰/۸۹ به دست آمد. برای بررسی روایی علاوه بر روایی محتوایی صوری که سؤال‌ها از نظر متخصصان تأیید شد، از تحلیل عاملی نیز استفاده شد و همبستگی کلیه سؤال‌ها بالای ۰/۳ بود. در چرخش به روش واریماکس برای کاهش متغیرها ۲ عامل اصلی به دست آمد که عامل اول با ۱۲ سؤال «درک و ارتباط با سرچشمه هستی» نام‌گذاری شد و عامل دوم با ۱۷ سؤال «زندگی معنوی با هسته درونی» نامیده شد. آزمون تفاوت معنی‌داری بین دختر و پسر نشان داد، که در هوش معنوی کلی و در عامل اول بین دختران و پسران تفاوت معنی‌داری وجود دارد، ولی در عامل دوم تفاوت معنی‌داری نبود (۲۵).

الگوی پنج عاملی شخصیت با پشتوانه‌های نظری، تجربی و پژوهشی از معتبرترین و مشهورترین مدل‌های شخصیت محسوب می‌شوند. این عوامل عبارت از روان‌آزرده‌گرایی، برون‌گرایی، باز بودن به تجربه، توافق‌جویی و وجدانی بودن هستند. بنابراین هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه ویژگی‌های شخصیتی به عنوان یکی از عوامل مرتبط و پیش‌بینی‌کننده هوش معنوی در دانشجویان دانشگاه اصفهان است. با توجه به این هدف و با در نظر گرفتن پیشینه پژوهش فرضیه پژوهش حاضر این است که بین هر یک از پنج عامل بزرگ شخصیت شامل روان‌آزرده‌گرایی، برون‌گرایی، باز بودن به تجربه، توافق‌جویی و وجدانی بودن از یک سو و هوش معنوی از سوی دیگر در کل دانشجویان و به تفکیک جنسیت رابطه وجود دارد. به عبارت دیگر ویژگی‌های شخصیتی می‌تواند سازه هوش معنوی را در کل دانشجویان و به تفکیک دختر و پسر پیش‌بینی نماید.

مواد و روش‌ها

این مطالعه از نوع توصیفی-تحلیلی بود، که به روش همبستگی انجام شد. جامعه پژوهش شامل کلیه دانشجویان دختر و پسر مقطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری دانشگاه اصفهان سال ۱۳۹۰-۱۳۸۹ بودند که ۲۸۴ نفر به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی از میان ۴ دانشکده علوم انسانی، علوم پایه، مهندسی و علوم پزشکی به عنوان نمونه انتخاب شدند. از هر دانشکده سه رشته به صورت تصادفی انتخاب شد و پرسش‌نامه‌ها در کلاس استاد به صورت گروهی بین دانشجویان توزیع گردید. برای تجزیه و تحلیل داده‌های این پژوهش از شاخص‌ها و روش‌های آماری نظیر فراوانی، ضریب همبستگی Pearson و تحلیل رگرسیون چندگانه تحت نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۶ استفاده شد.

ابزارهای سنجش

۱) پرسش‌نامه شخصیتی نئو (NEO-FFI): پرسش‌نامه شخصیتی نئو (NEO) در سال ۱۹۹۲ توسط Costa و

یافته‌ها

نتایج بررسی ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه نشان داد که از مجموع ۲۸۴ دانشجو ۱۵۴ دختر (۵۴/۳ درصد) و ۱۳۰ پسر (۴۵/۸ درصد) مورد بررسی اکثریت مجرد (۸۹/۸ درصد) و اغلب دارای مدرک کارشناسی (۶۶/۲ درصد) و مابقی کارشناسی ارشد (۲۲/۲ درصد) و دکتری (۱۱/۶ درصد) بودند، که از بین ۴ رشته علوم انسانی (۲۵/۴ درصد)، علوم پایه (۲۴/۶)، مهندسی (۲۸/۵) و علوم پزشکی (۲۱/۵) انتخاب شدند. جدول ۱ میانگین و انحراف معیار نمره‌های پنج عامل بزرگ شخصیت و هوش معنوی را در کل دانشجویان و به تفکیک دختر و پسر نشان می‌دهد.

همان‌طور که جدول ۱ نشان می‌دهد، میانگین عامل روان‌آزرده‌گرایی در دختران ۲۴/۲۰ و در پسران ۲۲/۸۹ و در

کل آزمودنی‌ها ۲۳/۶۰ است. میانگین عامل برون‌گرایی در آزمودنی‌های دختر، پسر و در کل آزمودنی‌ها به ترتیب ۲۹/۷۹، ۲۸/۵۵ و ۲۹/۳۰ است. میانگین عامل باز بودن به تجربه در آزمودنی‌های دختر ۲۸/۲۲، در آزمودنی‌های پسر ۲۷/۶۸ و در کل آزمودنی‌ها ۲۷/۹۷ است. میانگین توافق‌جویی در آزمودنی‌های دختر ۳۰/۵۹، در آزمودنی‌های پسر ۲۸/۵۰ و در کل آزمودنی‌ها ۲۹/۶۳ است. میانگین وجدانی بودن در آزمودنی‌های دختر، پسر و در کل آزمودنی‌ها به ترتیب ۳۲/۳۹، ۳۰/۹۳ و ۳۱/۷۲ است. همچنین میانگین هوش معنوی در دانشجویان دختر ۱۱۴/۷۵، در دانشجویان پسر ۱۰۸/۰۹ و در کل آزمودنی‌ها ۱۱۱/۷۰ می‌باشد. یافته‌های مربوط به جدول ۲ ضرایب همبستگی بین پنج عامل بزرگ شخصیت و هوش معنوی را نشان می‌دهد.

جدول ۱. یافته‌های توصیفی مربوط به مقیاس‌ها

مقیاس	آزمودنی‌ها			دختر			پسر			کل	
	میانگین	انحراف معیار	تعداد	میانگین	انحراف معیار	تعداد	میانگین	انحراف معیار	تعداد	انحراف معیار	تعداد
روان‌آزرده‌گرایی (N)	۲۴/۲۰	۸/۲۹	۱۵۴	۲۲/۸۹	۷/۶۷	۱۳۰	۲۳/۶۰	۸/۰۳	۲۸۴	۲۸۴	
برون‌گرایی (E)	۲۹/۷۹	۶/۲۷	۱۵۴	۲۸/۵۵	۵/۸۶	۱۳۰	۲۹/۲۲	۶/۱۱	۲۸۴	۲۸۴	
باز بودن تجربه (O)	۲۸/۲۲	۴/۴۴	۱۵۴	۲۷/۶۸	۵/۷۱	۱۳۰	۲۷/۹۷	۵/۰۶	۲۸۴	۲۸۴	
توافق‌جویی (A)	۳۰/۵۹	۵/۵۷	۱۵۴	۲۸/۵۰	۴/۷۹	۱۳۰	۲۹/۶۳	۵/۳۲	۲۸۴	۲۸۴	
وجدان بودن (C)	۳۲/۳۹	۶/۶۴	۱۵۴	۳۰/۹۳	۷/۹۰	۱۳۰	۳۱/۷۲	۷/۲۶	۲۸۴	۲۸۴	
هوش معنوی (SQ)	۱۱۴/۷۵	۱۵/۶۱	۱۵۴	۱۰۸/۰۹	۱۶/۱۸	۱۳۰	۱۱۱/۷۰	۱۶/۱۹	۲۸۴	۲۸۴	

جدول ۲. ضرایب همبستگی ساده بین پنج عامل بزرگ شخصیت با هوش معنوی

مقیاس	آزمون هوش معنوی			پسر			دختر		
	R	P	N	r	P	N	r	P	N
روان‌آزرده‌گرایی	۰/۳۲	< ۰/۰۰۱	۱۵۴	۰/۲۱	= ۰/۰۱	۱۳۰	۰/۲۵	< ۰/۰۰۱	۲۸۴
برون‌گرایی	۰/۲۸	= ۰/۰۰۱	۱۵۴	۰/۳۹	< ۰/۰۰۱	۱۳۰	۰/۳۴	< ۰/۰۰۱	۲۸۴
باز بودن به تجربه	۰/۰۵	Ns	۱۵۴	۰/۱۹	= ۰/۰۳	۱۳۰	۰/۰۵	Ns	۲۸۴
توافق‌جویی	۰/۲۹	< ۰/۰۰۱	۱۵۴	۰/۲۰	= ۰/۰۲	۱۳۰	۰/۲۸	< ۰/۰۰۱	۲۸۴
وجدانی بودن	۰/۲۹	< ۰/۰۰۱	۱۵۴	۰/۴۱	< ۰/۰۰۱	۱۳۰	۰/۴۱	< ۰/۰۰۱	۲۸۴

جدول ۳. نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه پنج عامل شخصیت با هوش معنوی به روش ورود مکرر

متغیر ملاک	آزمودنی‌ها	متغیرهای پیش‌بین	Beta	t	سطح معنی‌داری	خطای استاندارد	شاخص
هوش معنوی	کل	روان‌آزرده‌گرایی	-۰/۰۳	۰/۴۸	NP	۰/۱۲۷	R = ۰/۴۹
		برون‌گرایی	۰/۱۶۲	۲/۵۵	P = ۰/۰۱	۰/۱۷۲	SE = ۱۴/۳۲
		باز بودن به تجربه	-۰/۰۹	-۱/۸	NP	۰/۱۷۱	F = ۱۶/۶۳
		توافق‌جویی	۰/۱۵	۲/۶۹	P = ۰/۰۰۷	۰/۱۷۵	P < ۰/۰۰۱
		وجدانی بودن	۰/۲۹	۴/۹۷	P < ۰/۰۰۱	۰/۱۳۲	R ² = ۰/۲۴
دختر		روان‌آزرده‌گرایی	-۰/۱۳	-۱/۴	NP	۰/۱۷	R = ۰/۴۵
		برون‌گرایی	۰/۰۳	۰/۳۸	NP	۰/۲۳	SE = ۱۴/۴۱
		باز بودن به تجربه	-۰/۰۲	۰/۳۶	NP	۰/۲۶	F = ۷/۵
		توافق‌جویی	۰/۱۷	۲/۱۱	P = ۰/۰۳	۰/۲۲	P < ۰/۰۰۱
		وجدانی بودن	۰/۲۶	۳/۱۱	۰/۰۰۲	۰/۲	R ² = ۰/۲۰
پسر		روان‌آزرده‌گرایی	۰/۰۱۴	۰/۱۵	NP	۰/۱۸	R = ۰/۵۱
		برون‌گرایی	۰/۲۶	۲/۸	P = ۰/۰۰۵	۰/۲۴	SE = ۱۳/۳۲
		باز بودن به تجربه	-۰/۱۸	-۲/۳	P = ۰/۰۲	۰/۲۱	F = ۸/۹۹
		توافق‌جویی	۰/۰۷	۰/۹	NP	۰/۲۷	P < ۰/۰۰۱
		وجدانی بودن	۰/۳	۳/۵۶	P < ۰/۰۰۱	۰/۱۷	R ² = ۰/۲۶

در جدول ۳ نتایج رگرسیون چندگانه به منظور بررسی ویژگی‌های شخصیتی به عنوان عوامل پیش‌بینی‌کننده هوش معنوی در کل دانشجویان و به تفکیک دختر و پسر ملاحظه می‌شود. برون‌گرایی، باز بودن به تجربه، توافق‌جویی و وجدانی بودن با هوش معنوی در کل دانشجویان برابر با $R = ۰/۴۹$ بود. ضریب تعیین برابر $۰/۲۴$ و نسبت F برابر $۱۶/۶۳$ است که در سطح $P < ۰/۰۰۱$ معنی‌دار است. به عبارت دیگر معادله رگرسیون حاوی این متغیر (۵ عامل بزرگ شخصیت) می‌تواند حدود ۲۴ درصد ($R^2 = ۰/۲۴$) از واریانس هوش معنوی دانشجویان را تبیین نماید. مشاهده مقادیر بتای حاصل از واریانس هوش معنوی از کل آزمودنی‌ها نشان می‌دهد که مقادیر بتای مربوط به متغیرهای توافق‌جویی و ضریب وجدانی بودن سهم بیشتری در پیش‌بینی هوش معنوی دختران دارد و مقادیر بتای سایر متغیرها معنی‌دار نیستند. همچنین جدول ۳ نشان می‌دهد که ترکیب خطی متغیرهای روان‌آزرده‌گرایی، برون‌گرایی، باز بودن به تجربه، توافق‌جویی و وجدان بودن با هوش معنوی در دانشجویان پسر برابر با $۰/۵۱$ و ضریب تعیین برابر با $۰/۲۶$ و نسبت به F برابر $۸/۹۹$ است که در سطح $P < ۰/۰۰۱$ معنی‌دار است. بر این اساس می‌توان بیان داشت که معادل رگرسیون حاوی این متغیرها (۵ عامل بزرگ شخصیت) می‌تواند حدود ۲۶ درصد ($R^2 = ۰/۲۶$) از واریانس هوش معنوی دانشجویان پسر را

تبیین نماید. مشاهده مقادیر بتای حاصل از واریانس هوش معنوی از کل آزمودنی‌ها نشان می‌دهد که مقادیر بتای مربوط به متغیرهای توافق‌جویی و وجدانی بودن معنی‌دار است و بتاهای سایر متغیرها (روان‌آزرده‌گرایی و باز بودن به تجربه) معنی‌دار نیست و ضریب متغیر وجدانی بودن در کل دانشجویان از سایر ضرایب بالاتر است. ضریب رگرسیون چندگانه برای ترکیب خطی متغیرهای روان‌آزرده‌گرایی، برون‌گرایی، باز بودن به تجربه، توافق‌جویی و وجدانی بودن با

تبیین کند. مشاهده مقادیر بتای حاصل نشان می‌دهد که بتای مربوط به متغیرهای برون‌گرایی، باز بودن به تجربه و وجدانی بودن معنی‌دار است و برون‌گرایی سهم بیشتری در تعیین پیش‌بینی هوش معنوی پسران دارد و مقادیر بتای سایر متغیرها (روان‌آزرده‌گرایی و توافق‌جویی) معنی‌دار نیستند.

بحث و نتیجه‌گیری

همان‌طور که در قسمت‌های پیشین مقاله اشاره شد، هدف از این تحقیق بررسی رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و هوش معنوی در دانشجویان دانشگاه اصفهان است. بر اساس یافته‌های حاصل از این پژوهش، بین هوش معنوی و روان‌آزردگی رابطه منفی معنی‌داری وجود دارد، بین هوش معنوی و ویژگی‌های شخصیتی برون‌گرایی، توافق‌جویی و وجدان بودن رابطه مثبت معنی‌داری وجود دارد و بین هوش معنوی و باز بودن به تجربه رابطه معنی‌داری وجود ندارد. بر اساس یافته‌های حاصل، این نتایج با یافته‌های تحقیق عابدی و سرخی که ارتباط منفی بین روان‌آزرده‌گرایی و هوش معنوی و ارتباط مثبتی بین وجدان‌گرایی و برون‌گرایی با هوش معنوی یافته بودند، همخوانی دارد (۱۷). پیشینه‌های پژوهشی در خارج از کشور نیز به نوعی با یافته‌های حاصل از تحقیق حاضر همخوانی دارد. به عنوان نمونه McDonald (به نقل از عبدالله‌زاده) دریافت که معنویت با بیماری کمتر و میزان افسردگی کمتر همراه است (۲۱). Emmons نیز اشاره می‌کند که هوش معنوی در قالب‌های صداقت، دلسوزی، همدردی متقابل و بخشش و نیز خواص وجود دارد (۱۴). همچنین Zohar و Marshall بیان می‌کنند که دیدگاه کل‌نگر داشتن، درستی و صحت، ذهن باز و انعطاف‌پذیری ویژگی‌های هستند که با هوش معنوی ارتباط دارند (۱۱). با توجه به یافته‌های به دست آمده از نتایج پژوهش‌های مختلف می‌توان این‌گونه بیان داشت که ویژگی‌های فردی و شخصیتی افراد می‌تواند در بهره‌گیری بهتر از هوش معنوی و در نتیجه سازگاری و حل

مسائل مختلف کمک‌کننده باشد. نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون چندگانه نشان داد که در کل دانشجویان برون‌گرایی، وجدانی بودن و توافق‌جویی ۲۴ درصد از واریانس هوش معنوی را تبیین می‌کنند که در این میان وجدانی بودن پیش‌بینی‌کننده بهتری برای هوش معنوی است و بعد از آن برون‌گرایی و توافق‌جویی متغیرهای پیش‌بینی‌کننده هوش معنوی است، هر چند درصد کمتری را به خود اختصاص می‌دهند. به طور کلی، می‌توان دریافت که افراد با ویژگی شخصیتی برون‌گرایی، توافق‌جویی و وجدان‌گرایی از هوش معنوی بالاتری برخوردارند. این نتایج به متخصصان و روان‌شناسان کمک می‌کند تا با در نظر گرفتن عوامل شخصیتی به عنوان پیش‌بینی‌کننده هوش معنوی این صفات شخصیتی را در افراد بهبود بخشد. بدین گونه که افراد ناتوان‌مندی‌های خویش را درک کرده، بتوانند در برخورد با موقعیت‌های آسیب‌زا با بهره‌گیری از هوش معنوی به عملکرد بهتری در مقابله با این موقعیت‌ها بر آید.

محدودیت‌ها

این پژوهش در اجرا با محدودیت‌هایی روبه‌رو بوده است که در زیر تعدادی از آن‌ها آورده می‌شود:

- پژوهش حاضر تنها بر روی دانشجویان انجام شده، از این رو قابل تعمیم به افراد عادی یا با تحصیلات پایین نیست.
- همچنین تحقیق حاضر از نوع همبستگی و پیش‌بینی بوده، هیچ‌گونه رابطه علی بین متغیرها را نشان نمی‌دهد.
- با توجه به جدید بودن سازه هوش معنوی و تحقیقات اندکی که در رابطه با آن صورت گرفته، پیشنهاد می‌شود که رابطه هوش معنوی با سایر متغیرهای روان‌شناختی و نیز متغیرهای جمعیت‌شناختی بررسی گردد.
- در تحقیقات آتی رابطه هوش معنوی با سایر سطوح چندگانه هوش مورد بررسی و مقایسه قرار گیرد.
- پیشنهاد می‌گردد که در تحقیقات آتی رابطه ویژگی‌های شخصیت با عوامل مختلف هوش معنوی به صورت جداگانه مورد بررسی قرار گیرد.

سیاسگزاری

از کلیه کسانی که ما را در انجام این تحقیق یاری نمودند، به خصوص شرکت کننده‌های گرامی و دانشگاه اصفهان که در انجام این تحقیق نهایت همکاری را داشتند تقدیر و تشکر می‌نماییم. همچنین از آقای دکتر عبداله‌زاده که با

قرار دادن مقیاس هوش معنوی و راهنمای تفسیر و اجرای آزمون، کمک‌های فراوانی در انجام پژوهش داشتند و جناب آقای دکتر نجمی که در مرحله ویرایش مقاله راهنمایی‌های بی‌دریغی نمودند، نهایت تقدیر و تشکر به عمل می‌آید.

References

1. Rajaei AR, Biazei M, Habibipour H. Questionnaire of basic religious believes. Mashhad: Islamic Azad University of Torbat Jam Publications; 2008. [In Persian]
2. Pargament KI, Saunders SM. Introduction to the special issue on spirituality and psychotherapy. *J Clin Psychol* 2007; 63(10): 903-7.
3. Martinez JS, Smith TB, Barlow SH. Spiritual interventions in psychotherapy: evaluations by highly religious clients. *J Clin Psychol* 2007; 63(10): 943-60.
4. Hage SM. A closer look at the role of spirituality in psychology training programs. *Professional Psychology: Research and Practice* 2006; 37(3): 303-10.
5. Cole BS. Spiritually-focused psychotherapy for people diagnosed with cancer: A pilot outcome study. *Mental Health, Religion & Culture* 2005; 8(3): 217-26.
6. West W. *Psychotherapy & Spirituality: Crossing the Line between Therapy and Religion*. London: Sage Publications; 2000.
7. Rajaei AR. Spiritual Intelligence, Approaches and challenges. *Educational Journal of Islamic Azad University of Bojnourd* 2009; 5(22): 21-49. [In Persian].
8. Ghobari Banab B, Salimi M, Soleymani L, Noori Moghadam S. Spritual intelligence. *Innovate religious ideas* 2007; 3(10): 125-147. [In Persian].
9. Chiu L. Spiritual resources of Chinese immigrants with breast cancer in the USA. *Int J Nurs Stud* 2001; 38(2): 175-84.
10. Narayanasamy A, Owens J. A critical incident study of nurses' responses to the spiritual needs of their patients. *J Adv Nurs* 2001; 33(4): 446-55.
11. Zohar D, Marshall I. *Spiritual Intelligence: The Ultimate Intelligence*. New York: Bloomsbury Publishing PLC; 2001.
12. Vaughan F. What is Spiritual Intelligence? *Journal of Humanistic Psychology* 2002; 42(2): 16-33.
13. McSherry W, Draper P, Kendrick D. The construct validity of a rating scale designed to assess spirituality and spiritual care. *Int J Nurs Stud* 2002; 39(7): 723-34.
14. Emmons RA. Is spirituality an intelligence? Motivation, cognition, and the psychology of ultimate concern. *International Journal for the Psychology of Religion* 2000; 10(1): 3-26.
15. Halama P, Strizenec M. Spiritual, existential or both? Theoretical considerations on the nature of higher intelligences. *Studia Psychologica* 2004; 43(3): 239-53.
16. Nasel DD. *Spiritual orientation in relation to spiritual intelligence: A cosideration of traditional Christianity and new age individuality spirituality*. [Thesis]. Australia: The University of South Australia; 2004.
17. Abedei F, Sorkhi Z. The relation between spiritual intelligence and personality characteristics in individual between 19-50 years old in Sary. *Dissertation of General Psychology*. [Thesis]. Behshahr: Payam Noor University; 2009. [In Persian].
18. Faramarzi S, Homai R, Hoseini MH. The relation between spiritual intelligence and emotional intelligence in students. *Bequarterly Journal of Studies in Islam and Psychology* 2009; 3(5): 7-23. [In Persian].
19. Boujmehrani S. *Investigating relation between Spritual intelligence with personality disorders in Aliabade Katul's parents*. [Thesis]. Behshahr: Payam Noor University; 2008. [In Persian].
20. George LK, Larsons DB, Koeing HG, Mccullough ME. Spirituality and health: What we know, what we need to know. *Journal of Social and Clinical Psychology* 2000; 19(1): 102-16.

21. Abdollahzade H, Bagher pour M, Bouj Mehrani S, Lotfi M. Spritual intelligence (Concepts, Assessment and Applications). Tehran: Psychometric Publications; 2009. p.76. [In Persian].
22. Costa PT, McCrae RR. Neo Pi-R: Professional Manual/With Bibliography. Florida: Psychological Assessment Resources; 1992.
23. Garousei farshi M. The normalization of new inventory of personality (NEO) and analytic investigating characteristics and it's factor structure between Iranian students. [Thesis]. Tehran: Tarbiat Modares University; 1988. [In Persian].
24. Mollazadeh J. The relation marital adjustment with personality factors and coping styles in shahed children. [PhD Thesis]. Tehran: Tarbiat modares University, Human Science College; 2002. [In Persian].
25. Abdollahzade H. The structure and normalization of spiritual intelligence questionnaire. Tehran: Psychometric Publication; 2008. [In Persian].

Prediction of student's spiritual intelligence by their personality characteristics

Hossein Zare¹, Ahmad Pedram², Elham Shirvanian³

Abstract

Aim and Background: The aim of this study was to determine the statistical correlation between personality characteristics and spiritual intelligence in a group of students of Isfahan University, Isfahan, Iran.

Methods and Materials: This descriptive-analytic study was conducted in 2010-2011. A total number of 284 (130 males and 154 females) undergraduate, postgraduate and PhD students of Isfahan University were selected by cluster random sampling method. The participants were evaluated using NEO Personality Inventory and a spiritual intelligence scale. Data was analyzed through descriptive statistics, correlation coefficients and regression analysis.

Findings: Among the five personality factors, neuroticism had a negative correlation with spiritual intelligence ($P < 0.001$). In contrast, spiritual intelligence was positively correlated with extraversion, agreeableness, and conscientiousness ($P < 0.001$). Multiple correlations were also found between the three mentioned factors and spiritual intelligence ($F = 16.63$).

Conclusions: This study indicated the role of personality characteristics in spiritual intelligence. Among the five personality factors, extraversion, agreeableness and above all conscientiousness were predictors of spiritual intelligence. Therefore, personality characteristics need to be evaluated as predictors of spiritual intelligence.

Keywords: Neuroticism, Extraversion, Openness, Agreeableness, Conscientiousness, Spiritual intelligence, Sex, Student, Personality characteristic.

Type of article: Original

Received: 25.06.2011

Accepted: 25.12.2011

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

1. Associate Professor, Department of Psychology, Payam-e-Noor University, Tehran, Iran.

2. PhD Student in General Psychology, Payam-e-Noor University of Tehran and Espadana Counseling Center, Isfahan, Iran. (Corresponding Author) Email: ahmad_pedram1335@yahoo.com

3. MSc in Clinical Psychology, Shahid Chamran University, Counseling Center Espadana, Isfahan, Iran.